

**Міністерство освіти і науки України
Державний торговельно-економічний університет
Вінницький торговельно-економічний інститут
Кафедра менеджменту та адміністрування**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**«Демократичні традиції українського державотворення та їх значення у
післявоєнній відбудові України»**

(за матеріалами Вінницької обласної Ради, м. Вінниця)

Здобувача вищої освіти
II курсу, групи ПУА-21д(м),
спеціальності 281 «Публічне управління
та адміністрування»
освітньої програми «Публічне управління
та адміністрування»
денної форми навчання

Романа
Юрка

Науковий керівник
д-р. екон. наук, професор

Наталія
Корж

Гарант освітньої програми
канд. наук держ. упр., доцент

Ірина
Ніколіна

Вінниця 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ДЕМОКРАТИЧНІ ТРАДИЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ ТА ВАЖЛИВІСТЬ ЇХ ПІДТРИМКИ ПІД ЧАС ВІЙНИ	6
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ДЕМОКРАТИЧНИХ ТРАДИЦІЙ УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ У ВІННИЦЬКІЙ ОБЛАСНІЙ РАДІ	17
2.1. Характеристика діяльності Вінницької обласної Ради	17
2.2. Аналіз традицій українського державотворення в діяльності Вінницької обласної Ради	24
РОЗДІЛ 3 МЕТОДИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕМОКРАТИЧНИХ ТРАДИЦІЙ УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ	31
3.1. Національно-патріотичне виховання: зарубіжний досвід для України	31
3.2. Програма створення «Центру національно-патріотичного виховання молоді на 2023-2025 роки» на базі Вінницької обласної Ради	36
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	47
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасні виклики, пов'язані з інтеграцією України в європейські державно-політичні структури та урахуванням воєнного стану в країні, вимагають переосмислення наукових аспектів історичного досвіду розвитку демократії та гармонізації правової бази з урахуванням національних особливостей. Одним із основних викликів для українського суспільства у піднесенні до європейських стандартів є обмежений доступ громадян до державного управління та відсутність можливості активної участі громадян в політичних процесах. Незважаючи на участь у виборчих процесах, український народ майже не брав участі в механізмах народовладдя. Тому для подальшого розвитку державотворення в Україні важливим стає дослідження історичного розвитку інституту прямої демократії, що має глибокі корені в українській державно-правовій традиції. Це дослідження визначається необхідністю впровадження сучасних стандартів демократичного управління в Україні та подолання труднощів, що виникають у сучасній політичній системі. Розгляд особливостей розвитку української демократії та народовладдя в контексті історичного узагальнення різних періодів державотворення України є важливим для практичного впровадження та інноваційного переосмислення європейських демократичних стандартів у політичному управлінні країною.

Загалом, проблемам українського державотворення та народовладдя присвячені праці численних правознавців і дослідників, зокрема: С. Бобровник, С. Головатий, С. Гусарев, В. Забігайло, А. Заєць, О. Зайчук, П. Захарченко, М. Козюбра, А. Колодій, В. Копейчиков, Н. Оніщенко, М. Оніщук, Н. Пархоменко, О. Петришин, В. Погорілко, П. Рабінович, В. Селіванов, О. Скакун, О. Скрипнюк, М. Цвік, О. Чаплук, В. Шаповал, Ю. Шемшученко та інші.

Об'єктом дослідження є діяльність Вінницької обласної Ради.

Предметом дослідження є теоретичні і практичні основи формування традицій українського державотворення.

Метою роботи є аналіз та розробка методів удосконалення традицій українського державотворення в процесі діяльності Вінницької обласної Ради.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність вирішення таких завдань:

1. Розглянути демократичні традиції українського державотворення та важливість їх підтримки під час війни;
2. Прохарактеризувати діяльність Вінницької обласної Ради;
3. Проаналізувати традиції українського державотворення в діяльності Вінницької обласної Ради;
4. Дослідити національно-патріотичне виховання зарубіжних країн як досвід впровадження для України;
5. Зарекомендувати створити «Центр національно-патріотичного виховання молоді на 2023-2025 роки» на базі Вінницької обласної Ради.

Методи дослідження: емпіричні (спостереження, узагальнення, порівняння), теоретичні (діалектичний, аргументації, конкретизації), а також методи аналізу, синтезу, індукції, дедукції тощо.

Інформаційною базою дослідження виступали: праці вітчизняних і зарубіжних вчених, чинні законодавчі акти та нормативні документи України, матеріали Вінницької обласної Ради. а також власні дослідження автора.

Наукова новизна полягає у поглибленні теоретичних основ традицій українського державотворення та розробці практичних рекомендацій щодо підвищення патріотичного рівня народу в умовах воєнного стану

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці програм, тренінгів, заходів щодо удосконалення традицій українського державотворення задля підвищення патріотичного духу українського народу.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Основні засади кваліфікаційної роботи розглядались на Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми ефективного соціально-економічного розвитку України: пошук молодих» (м. Вінниця, ВТЕІ ДТЕУ, 20.04.2023), на тему «Демократичні традиції українського державотворення» та X

Всеукраїнській науково-практичній Інтернет-конференції «Менеджмент ХХІ століття: сучасні моделі, стратегії, технології» (м. Вінниця, ВТЕІ ДТЕУ, 06.10.2023), на тему «Важливість підтримки демократичних традицій українського державотворення під час війни».

Кваліфікаційна робота містить 47 сторінок основного тексту, 3 таблиці та 5 рисунків, додатки та список використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ДЕМОКРАТИЧНІ ТРАДИЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ ТА ВАЖЛИВІСТЬ ЇХ ПІДТРИМКИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Сучасні виклики, пов'язані з процесами інтеграції України в європейські державно-політичні структури та врахуванням воєнного стану в країні, ставлять на порядок денний необхідність переосмислення наукових аспектів історичного досвіду розвитку демократії та гармонізації правової бази, з урахуванням національних особливостей. Обмежений доступ населення до державного управління та відсутність можливості звичайного громадянина брати участь у владних процесах становлять основні виклики на шляху розвитку українського суспільства в напрямку європейських стандартів. Від самого початку незалежності, крім участі в різних виборчих процесах, український народ майже не залучався до механізмів народовладдя. Таким чином, для подальшого розвитку державотворення в Україні надзвичайно важливим стає дослідження шляхів історичного розвитку інституту прямої демократії, який в українській державно-правовій традиції коріниться тривалою історією. Дана проблематика дослідження обумовлена потребою впровадження сучасних стандартів демократичного управління в Україні, на базі подолання труднощів, що виникають у сучасній політичній системі. Вивчення особливостей розвитку української демократії та народовладдя в контексті історичного узагальнення різних періодів державотворення України має значуще значення для практичного впровадження та інноваційного переосмислення європейських демократичних стандартів у політичному управлінні країною [42].

Загалом, проблемі українського державотворення та народовладдя присвячені праці правознавців і дослідників, серед них: С. Бобровник, С. Головатий, С. Гусарєв, В. Забігайло, А. Заєць, О. Зайчук, П. Захарченко, М. Козюбра, А. Колодій, В. Копейчиков, Н. Оніщенко, М. Оніщук, Н. Пархоменко, О.

Петришин, В. Погорілко, П. Рабінович, В. Селіванов, О. Скакун, О. Скрипнюк, М. Цвік, О. Чаплук, В. Шаповал, Ю. Шемшученко та інші.

Протягом тривалої історії українська державність випробувала численні труднощі та перешкоди, а динаміка та характер боротьби за досягнення незалежності залишаються об'єктом історико-правових досліджень і досі. У новому тисячолітті Україна стає суверенною та незалежною державою. Процеси сучасного державотворення є частиною глибоких політичних змін, що відбулися після розпаду комуністичних режимів у постсоціалістичному просторі [42]. Труднощі перехідного періоду в Україні пов'язані, насамперед, із «трійною» трансформацією: політичною – створенням плюралістичної політичної системи; економічною – формуванням ринкової економіки; ціннісною – утвердженням національної ідентичності. Зміст та розвиток цих процесів значимо впливають на історичний шлях українського державотворення, який дослідники структурують на кілька періодів:

1. Княжа доба, пов'язана з народженням державності, формуванням Києво-Руської держави, її трансформацією в Київську Русь, успадкуванням княжих традицій у Галицько-Волинській державі та Великому князівстві Литовському (XII–XV ст.). Цей період визначається як епоха «військової і вічової» демократії, формуванням князівської адміністрації, судочинства, християнізацією Русі, розвитком і піднесенням місцевого самоврядування [41]. Це час становлення руської державності, розквіту Київської Русі, а також занепаду Києво-Галицької держави та захоплення частини українських земель Великим Князівством Литовським та Польщею [30].

2. Державність Козацько-гетьманської епохи не лише зберегла, а й розширила княжі традиції в умовах існування Запорізької Січі, держави Богдана Хмельницького та Гетьманщини з другої половини XVI – XVIII століть. Цей феномен можна пояснити як результат спільних зусиль козаків, що визначили напрям традицій свободи та лицарськості, так і наслідок усвідомленої стратегії Б. Хмельницького та його прибічників, спрямованої на визволення України та створення нового формату державної організації суспільства у вигляді Козацько-

гетьманської держави. Це був період, коли Богдан Хмельницький засновав українську державу «Війська Запорозького», розвивалися гетьманські традиції демократії та полково-сотенного устрою, і козацькі форми прямої демократії поступово втрачали свою актуальність, і території України інкорпоровалися до складу московської та АвстроУгорської імперій.

3. Державність в епоху Української національно-демократичної революції 1917–1921 років представляла собою ряд форм, таких як Українська Народна Республіка ери Центральної Ради, Гетьманат П. Скоропадського, УНР під час Директорії, і Західноукраїнська Народна Республіка. Під час української революції відбувалися процеси збереження та вдосконалення національних форм української державності, враховуючи нові реалії. На цей час також припадає спроба встановлення державності в Карпатській Україні 1939 року та відновлення незалежної Української держави у 1941 році, що стало логічним продовженням національних визвольних змагань.

4. Радянська епоха в історії України (1919–1990 роки) трактується у новій українській історико-правовій традиції не тільки як період витіснення національних державницьких традицій, але і як час їх руйнування. Спротив цьому процесу виявлявся через опозиційні сили та тих, хто виступав за відновлення суверенітету та незалежності України.

5. Процес відновлення та зміцнення державної незалежності України (з 1991 року) пов'язаний із відродженням численних національних державницьких традицій, які втілюються у розбудові інститутів держави та громадянського суспільства, формуванні сучасної політичної системи, розвитку місцевого самоврядування, демократії і правових принципів. Цей державотворчий процес включав інституціалізацію незалежної України, перетворення політичної та правової систем, реформування суспільства та його інтеграцію в європейські та світові соціокультурні структури [41].

Усі ці періоди, з точки зору історико-правового аналізу, визначаються різними аспектами формування та динаміки суспільних та політичних тенденцій і мають свої характерні особливості. Проте генезис української державності

виявляється на початкових етапах цього переліку, оскільки саме в цей час розпочалося формування української ментальності та виникнення національної державно-правової традиції. Пізніші періоди, після остаточного поразки останніх українських державних утворень та передачі влади над етнічними українськими територіями іншим державам, відзначалися колоніальними та агресивними настроями щодо українських земель [42].

В сучасному українському історико-правовому висвітленні виправдано погляд на українську державність як на самостійний суверенний процес історичного розвитку. Михайло Грушевський вже більше ста років тому, у своїй праці «Звичайна схема «руської» історії і спроба раціонального укладу історії східного слов'янства», рішуче відхилив російський шовіністичний наратив про спільність українських та російських традицій державотворення. Грушевський науково обґрунтував безпідставність претензій московської держави на частину давньоруської спадщини, вказавши, що її спадкоємцем є виключно «українсько-руська» народність, яка створила Київську державу. Вчений показав, що спроби пов'язати Київську державу із владою Володимиро-Московського князівства XIII–XIV століть є необґрунтованими [13].

Важливо відзначити, що філософія прямої демократії в українських землях була вкорінена ще в часи Київської Русі, де існував інститут народного віча паралельно з княжою владою. За літописами, які згадують про віче, часто зазначається участь «всіх людей» чи «всіх киян» в цьому процесі. Навіть при конкуренції владних органів, роль віча в тодішньому суспільстві була визнаною [42].

Дослідження підкреслює, що, з одного боку, управління Київської держави зосереджувалося в руках князя, а з іншого – віче мало вплив на дії князя, мало право вибору чи вигнання його. Сучасні державознавці вказують на те, що легітимні повноваження віча обмежувалися захистом міста, організацією земського ополчення, укладанням угод з князем, обранням та усуненням князя за невиконання умов договору, організацією міського життя, призначенням міських урядників і т.д.

Отже, українська державно-правова традиція володіє стародавніми культурними, демократичними та національними цінностями. З епохи Київської Русі у народному світосприйнятті почали виникати демократичні цінності, засновані на звичаєвих правах, громадському самоврядуванні та об'єднанні для захисту своїх інтересів перед державою і монархом. Це послужило основою для подальших демократично-правових структур у процесі національного державотворення. В основі цих основоположних цінностей було відмовлення українського етносу від застарілих форм родового устрою та розвиток соціальних інститутів прямої демократії для спільної консолідації суспільства з метою досягнення спільних цілей. Укорінені в історичному досвіді традиції прямої демократії стали основою для сучасної трансформації державно-політичної системи України. Як відзначає П.П. Захарченко, «з метою втілення положення про «добровільність союзу», російсько-більшовицькі війська розпочали експансію проти УНР (1918), встановивши на її території режим окупаційного характеру. Щоб завуалювати факт збройної інтервенції та нелегітимності своєї присутності в Україні, був введений термін «громадянська війна». Мовляв, українці самі себе перемогли, розв'язавши широкий фронт громадянської війни між собою» [19]. Як вбачаємо, примітивні методи впливу на український народ з боку московських окупантів залишаються незмінними, але відомо, що правда та історична справедливість, а також наявність демократичних цінностей, роблять нашу державу непереможною.

У геополітичному плані війну в Україні часто розглядають як частину глобального протистояння демократичних держав, з одного боку, та автократичних – з іншого. Головна відмінність України від Росії якраз полягає у ставленні до влади. За тридцять років незалежності українці навчилися сприймати владу як тимчасово найнятого менеджера для виконання управлінських повноважень. Причому цей менеджер повинен пояснювати свої вчинки, звітувати про виконану роботу, а якщо народу не подобається результат – то неминучо стає поразка на виборах або навіть мирний масовий протест із зміною влади. Напад авторитарної Росії на демократичну Україну багатьма дослідниками оцінюється в тому числі як

спроба згорнути демократичні свободи та насадити схожу на власну модель управління.

І це стало викликом для всього демократичного світу. В обстановці нової холодної війни лінія протистояння полягає не між ідеологіями. Захід продовжує просувати і захищати ліберально-демократичну модель, проте його опоненти в більшості обмежуються критикою західних цінностей без пропозиції альтернативи. Радянський Союз пропонував світу ідеологію соціальної справедливості, і цей «товар» продавався разом з прямою допомогою досить довго і успішно. Кремлівське керівництво навіть не претендує на звання носіїв лівої ідеї, з усіма своїми палацами та офшорними схованками. Китай все ще форматує свою ідеологему, поєднуючи соціалістичну риторику з системою цифрового контролю за населенням та інфраструктурним мегапроектом «Пояс і шлях».

США провели у березні 2023 року вже другий «Саміт за демократію», в роботі якого взяли участь представники 120 країн. Декларацію саміту підписали 73 країни. Відмова від підписання була пов'язана якраз із пунктами, які містили оцінки війни в Україні. Прихильники демократії доводять, що в історичній перспективі демократичні держави перемагали на полі бою автократів.

Війна принесла виклики і для демократії в Україні. Тривалий воєнний стан змінив ситуацію у сфері медіа, доступу до публічної інформації, політичних партій, децентралізації. І навіть наступного дня після скасування воєнного стану суспільство не зможе в одну мить повернутися до рівня демократії станом на січень 2022-ого року. Перехідний період буде потрібен для відновлення роботи демократичних інституцій, переобрання парламенту, усунення колаборантів від політичної діяльності. Особливо актуальними ці питання стануть для деокупованих територій.

Україна демонструє світове лідерство у протидії агресії авторитарної держави, і тепер з'являється шанс також показати, як можна зберегти і розвинути демократичні інституції та політичні права навіть в умовах військової агресії та поствоєнного періоду [10].

Демократія як світоглядна цінність та форма суспільного життя існує понад двох тисячоліть. За ці роки значення слова «демократія» зазнавало багатьох змін та модифікацій, що супроводжували історичний розвиток людського суспільства.

Запровадження в Україні воєнного стану через збройну агресію РФ обмежило (але не скасувало) низку конституційних прав громадян, включаючи право на участь в управлінні державними справами і на безпосереднє здійснення місцевого самоврядування. Іще більшу популярність демократія участі (місцеві ініціативи, громадські слухання, загальні збори жителів, партисипаторні бюджети, діяльність органів самоорганізації населення та ін.), починаючи із 2014 року має в територіальних громадах України.

Нині жителі територіальних громад України добровільно, за власної ініціативи долучаються до вирішення питань територіальної оборони від російської агресії та до відновлення інфраструктури й житлового фонду зруйнованих окупантами міст, а також для допомоги внутрішньо- переміщеним особам з тимчасово окупованих районів і районів, де ведуться активні бойові дії [23].

Крім того органи публічної влади та громадянське суспільство мають взаємодіяти щоб результат був ефективніший, без допомоги влади громадянське суспільство зможе отримати не такі позитивні результати які б хотіли.

За останні роки питання взаємодії між органами публічної влади та інститутами громадянського суспільства розглядалось у працях значної кількості дослідників у галузях публічного управління, правознавства, політології, соціології, економіки тощо. Серед них можна виділити таких, як А. Близнюк, Д. Веденєєв, О. Турчак, А. Даценко, М. Кахнова, Н. Липовська, С. Широков, О. Литвиненко, Т. Мадрига, О. Мінаков, С. Савченко, Ів. Сталкер, К. Йонас, Т. Мортон. Разом із тим потрібно відмітити те, що початок повномасштабної війни в Україні вніс свої корективи у звичний порядок речей. Це обумовлює необхідність подальших досліджень у цьому напрямку та актуалізації проблемних питань, котрі з'явилися в умовах війни [5].

Війна завжди має серйозний вплив на суспільство та політичну систему країни. Російська агресія та початок активних бойових дій на значній території України наприкінці лютого 2022 року стали відправною точкою для перевірки української державності та ступеню розвиненості громадянського суспільства. Цей конфлікт суттєво змінив демократичні традиції українського державотворення. Ми розглянемо ключові аспекти цих змін та їх вплив на політичний ландшафт України.

1. Активізація громадянського суспільства:

Війна в Україні призвела до активізації громадянського суспільства та збільшення громадянської активності. Громадяни вимагають від влади більшої відкритості, вільності слова та участі у прийнятті рішень, пов'язаних із воєнним конфліктом. Події на сході України мотивують громадян більше діяти для захисту своєї країни та демократичних цінностей.

2. Роль незалежних ЗМІ:

Незалежні ЗМІ грають важливу роль у воєнний період. Велике число журналістів і медіа організацій активно інформують громадян про події на фронті та в політиці. Це забезпечує доступ до об'єктивної інформації і підвищує громадський контроль над владою. Завдяки незалежним ЗМІ українське суспільство може більш об'єктивно оцінювати дії влади та вимагати відповідальності за порушення прав людини і міжнародних норм.

3. Зміни в політичній системі:

Воєнний конфлікт також призвів до змін у політичній системі України. Відбулися кілька виборів, парламентські та місцеві вибори. Ці вибори стали важливими кроками у зміцненні демократичних інститутів та легітимності влади. Вони також відображають різноманіття політичних поглядів і конкуренцію, яка є ключовою складовою демократичного процесу.

4. Патріотизм і об'єднання суспільства

Важливим результатом війни є підвищення патріотичного духу серед громадян та об'єднання суспільства. Війна стимулювала формування патріотичного настрою, готовності захищати країну та її незалежність. Це

об'єднання відіграє важливу роль у зміцненні демократичних цінностей та легітимності влади [27].

Україна, не дивлячись на воєнний конфлікт, залишається прикладом розвитку демократії та активного громадянського суспільства. Дії громадян та громадянських організацій, підтримка незалежних ЗМІ та реформи в політичній системі свідчать про сильну віру українців у демократію. Водночас, війна нагадує про важливість захисту демократичних цінностей та сприяє їхньому подальшому зміцненню.

Наскільки важливо для вас, щоб Україна стала повноцінно функціонуючою демократією? (q12 X Поселення)

Лише відповіді "Дуже важливо/Важливо"

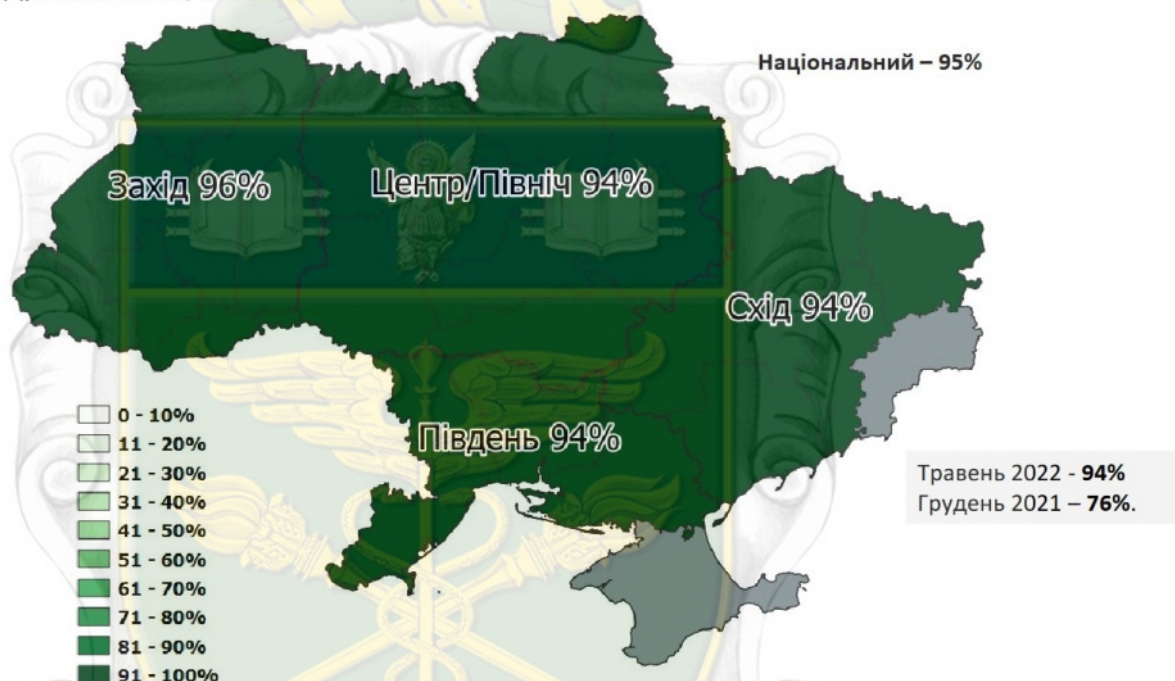

Рисунок 1.1. – Результати опитування «Наскільки важливо для вас, щоб Україна стала повноцінно функціонуючою демократією?»

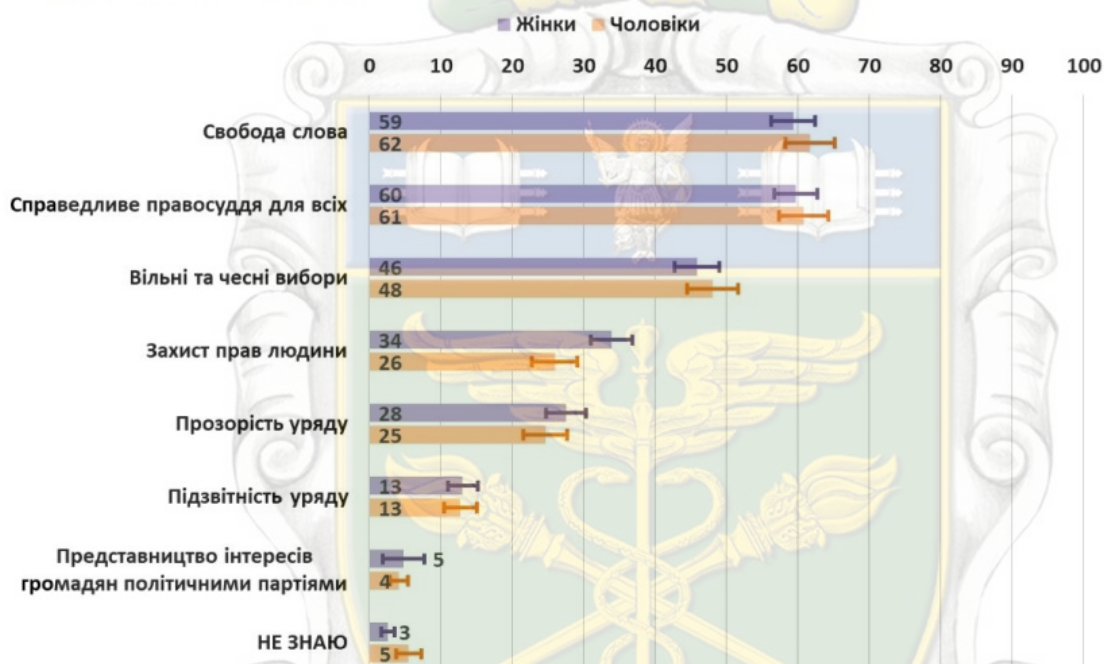
Зміни демократичних традицій в Україні під час війни - це складний і багатогранний процес. Вони відображають волю громадян до захисту своєї країни і прагнення побудувати демократичне суспільство, яке гарантує права і свободи громадян. Війна не лише викликала в Україні потребу в захисті територіальної цілісності, але й підштовхнула суспільство до переосмислення і вдосконалення своєї політичної системи.

На фоні цього Національним демократичним інститутом в Україні було проведене опитування серед громадян «Наскільки важливо для вас, щоб Україна стала повноцінно функціонуючою демократією?».

Перед лицем безпрецедентної російської військової агресії українці як ніколи об'єднані у своєму прагненні до демократії. 95% респондентів - історичний рекорд, - вказують, що їм дуже важливо або важливо, щоб Україна стала повноцінно функціонуючою демократією, і цю думку поділяють в усіх регіонах. До того ж, респонденти назвали свободу слова, справедливе правосуддя для всіх і вільні та

Існує багато характеристик повноцінно функціонуючої демократії. Які три характеристики, на вашу думку, є найважливішими? (q11 x Стать)

Оберіть не більше трьох

чесні вибори трьома найважливішими характеристиками повноцінно функціонуючої демократії. Також було проведено опитування «Існує багато характеристик повноцінно функціонуючої демократії. Які три характеристики, на вашу думку є найважливішими?». Результати опитування зображені на Рисунку 2.

Рисунок 1.2. – Результати опитування «Існує багато характеристик повноцінно функціонуючої демократії. Які три характеристики, на вашу думку є найважливішими?» [16]

Отже, чому ж важливо підтримувати демократичні цінності під час війни та в майбутньому:

1. Забезпечення прав та свобод громадян: Демократія гарантує права людини і громадянина, включаючи свободу слова, релігії, об'єднання, а також право на справедливий суд і участь у прийнятті рішень. Підтримка демократичних цінностей забезпечує, що ці права і свободи залишаться недоторканими.

2. Збереження правової держави: Демократія сприяє створенню правової держави, де закони є над усіма, навіть над владою. Це робить владу обмеженою і запобігає проявам автократії та корупції.

3. Легітимність влади: Демократичні вибори надають легітимність обраній владі, оскільки вона отримує підтримку народу. Це допомагає запобігти автократичним режимам і конфліктам у країні.

4. Суспільний розвиток: Демократія сприяє розвитку громадянського суспільства, громадянської активності та участі у прийнятті рішень. Це робить суспільство більш відкритим, різноманітним і готовим до розв'язання суспільних проблем.

5. Міжнародна співпраця: Демократичні країни мають більше можливостей для співпраці на міжнародному рівні, оскільки демократичні цінності спільні для багатьох країн. Підтримка демократії сприяє міжнародному миру і стабільності.

6. Право на вибір і самовираз: Демократія дає можливість громадянам вибирати своїх лідерів і впливати на рішення, які стосуються їхнього життя. Це сприяє виразу індивідуальних переконань і цінностей [17]

Враховуючи всі ці аспекти, підтримка демократичних цінностей у майбутньому України є критично важливою для її стабільності, розвитку та добробуту громадян. Демократія є найефективнішим способом забезпечити, що влада служить народу, а не навпаки, і що країна розвивається в напрямку справедливості, рівності та свободи.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ДЕМОКРАТИЧНИХ ТРАДИЦІЙ УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ У ВІННИЦЬОЇ ОБЛАСНІЙ РАДІ

2.1. Характеристика діяльності Вінницької обласної Ради

Вінницька область була створена 27 лютого 1932 року за рішенням IV позачергової сесії ВУЦВК XII скликання. У своєму складі область мала 71 адміністративно-територіальну одиницю, зокрема два міста (Вінниця і Бердичів) і 69 районів. У травні 1935 року на її території було утворено 4 округи: Кам'янець-Подільський (9 районів), Могилів-Подільський (6 районів), Проскурівський (9 районів) і Шепетівський (10 районів).

У 1937 році, внаслідок утворення Житомирської і Кам'янець-Подільської областей, значна частина районів Вінницької області перейшла до цих новостворених областей, і округи було ліквідовано. Монастирищенський, Оратівський, Плисківський та Погребищенський райони було повернуто з Київської області до Вінницької. На той час Вінницька область складалась із 42 районів і двох міст обласного підпорядкування – Вінниці і Могилева-Подільського.

У січні 1954 року Монастирищенський район був переданий до новоствореної Черкаської області. Останнім створеним районом у складі Вінницької області став Чернівецький в 1990 році. До 2020 року Вінницька область включала 27 районів, 6 міст обласного значення та 12 міст районного значення, 29 селищ міського типу, і 1457 сільських населених пунктів. Область розташована в центральній частині Правобережної України. На південному заході Вінницька область має державний кордон з Республікою Молдова, протяжність заходу на схід становить 196 км, а півночі на південь – 204 км. Область межує із сімома областями України: Житомирською, Київською, Кіровоградською, Одеською, Хмельницькою, Черкаською та Чернівецькою.

На підставі даних останнього перепису населення в області проживає 1 мільйон 610 тис. 600 осіб, що становить 3,6% від загальної кількості населення

України. З цієї числової кількості, 49,4% проживає в сільській місцевості, а 50,6% - у містах. Густота населення складає 61 особу на 1 квадратний кілометр, що менше середнього значення для всієї України (75,5 осіб на 1 км²). Адміністративним центром області є місто Вінниця.

Населення області представлене представниками 133 національностей і етнічних груп, де 94,9% - українці, 3,8% - росіяни, 0,2% - поляки, 1,1% - представники інших національностей. Найбільшими містами в області є Вінниця (з населенням 372,5 тис. осіб), Жмеринка (35,3 тис. осіб), Могилів-Подільський (31,7 тис. осіб), Хмільник (28,3 тис. осіб), Козятин (24,2 тис. осіб), та Ладижин (22,8 тис. осіб). Трудові ресурси в області становлять 57,1% від загальної чисельності населення.

У липні 2020 року Верховна Рада України прийняла рішення про ліквідацію 27 районів та утворення 6 нових районів в межах Вінницької області, таких як Вінницький, Гайсинський, Жмеринський, Могилів-Подільський, Тульчинський, та Хмільницький. Перспективний план формування територій громад Вінниччини, затверджений Кабінетом Міністрів України у травні 2020 року, передбачав утворення 63 об'єднаних територіальних громад. Після місцевих виборів у жовтні 2020 року територіальні громади стали базовими адміністративними одиницями в Україні, вибравши депутатів до 63 місцевих рад.

Вінницька обласна Рада представляє інтереси територіальних громад сіл, селищ, і міст в межах своїх повноважень. Ці повноваження визначені Конституцією України, Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні», іншими законами України, а також передані їй місцевими радами.

Вінницька обласна Рада є юридичною особою, яка має символи Вінницької обласної ради, печатку із зображенням Державного Герба України і своєю назвою. Рада розпоряджається власним майном, необхідним для виконання своїх функцій, та несе відповідальність відповідно до чинного законодавства.

Розглянемо організаційну структуру Вінницької обласної Ради.

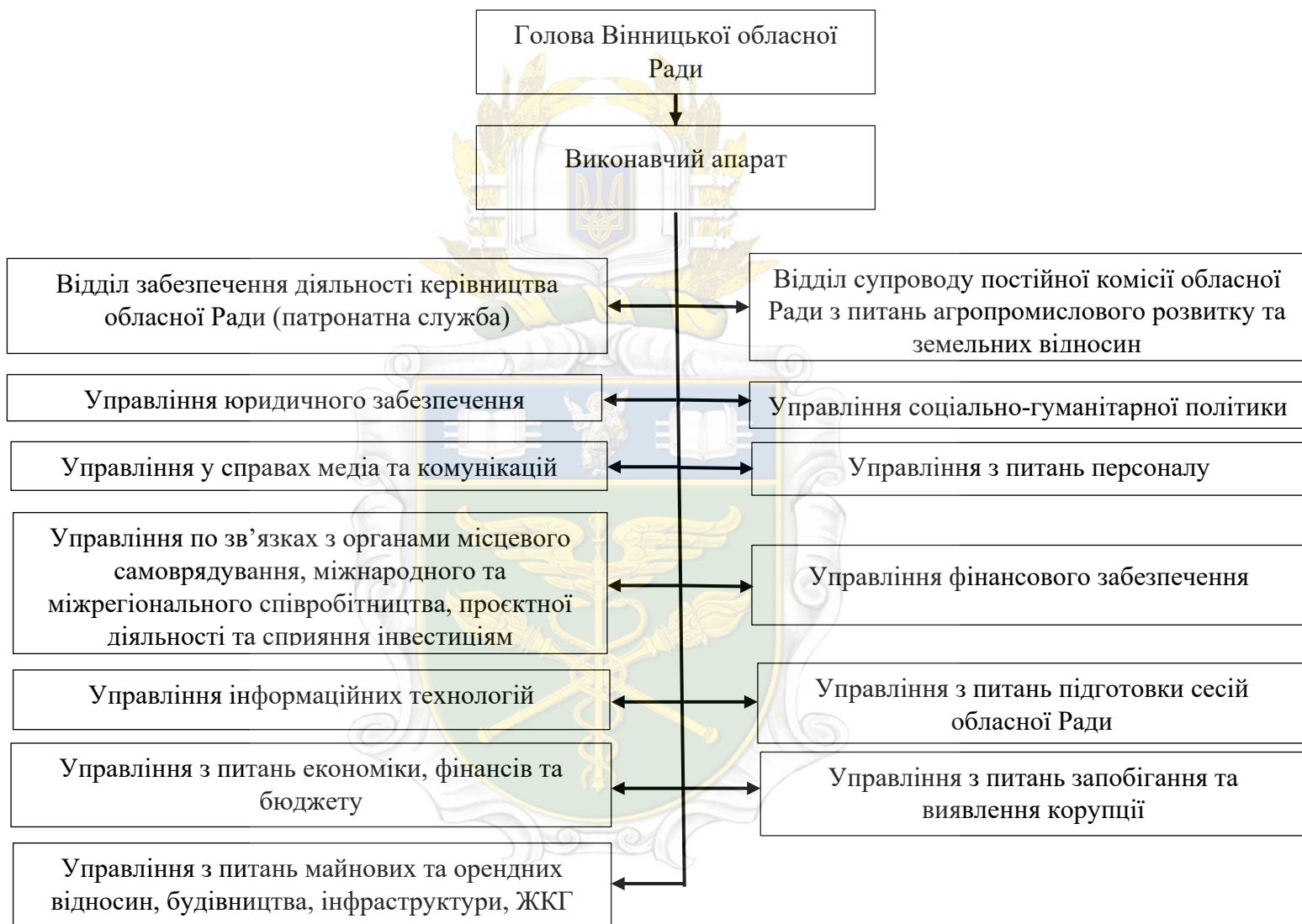

Рисунок 2.1. – Організаційна структура Вінницької обласної Ради

В діяльності Виконавчого апарату Вінницької обласної Ради 8-го скликання (далі - Виконавчий апарат) використовуються Конституція України, закони України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про службу в органах місцевого самоврядування», інші нормативно-правові акти у сфері місцевого самоврядування, Регламент Вінницької обласної Ради 8-го скликання, рішення обласної Ради, розпорядження голови обласної Ради та цього Положення.

Згідно зі статтею 58 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», Виконавчий апарат забезпечує організаційне, правове, інформаційне, аналітичне, матеріально-технічне забезпечення діяльності обласної Ради, її органів, депутатів, сприяє взаємодії Ради з територіальними громадами, органами та посадовими особами місцевого самоврядування та виконавчої влади.

Виконавчий апарат формується обласною Радою відповідно до статей 43, 58 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Відділ забезпечення діяльності керівництва обласної Ради (патронатна служба) Виконавчого апарату обласної Ради (далі - відділ) є самостійним структурним підрозділом Виконавчого апарату обласної Ради.

У своїй діяльності відділ керується рядом правових документів, таких як Конституція України, закони «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про службу в органах місцевого самоврядування», «Про запобігання корупції», «Про доступ до публічної інформації», «Про захист персональних даних», а також інші законодавчі акти України, укази Президента України, постанови Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, інші нормативно-правові акти, рішення та Регламент обласної Ради, розпорядження голови обласної Ради, Положення про виконавчий апарат обласної Ради та цим Положенням. Відділ формується з метою організаційного забезпечення діяльності голови обласної Ради.

Управління юридичного забезпечення виконавчого апарату Вінницької обласної Ради (далі – управління) є самостійним структурним підрозділом виконавчого апарату обласної Ради. У своїй діяльності управління керується Конституцією України, Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про службу в органах місцевого самоврядування», «Про запобігання корупції»,

«Про захист персональних даних», «Про доступ до публічної інформації», а також іншими законами України, указами Президента України, постановами Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, іншими нормативно-правовими актами, рішеннями та Регламентом Вінницької обласної Ради 8 скликання, розпорядженнями голови обласної Ради, положенням про виконавчий апарат обласної Ради та цим Положенням.

Управління створюється з метою правового забезпечення діяльності обласної Ради, її постійних комісій, депутатів, виконавчого апарату та організації правової роботи, спрямованої на правильне застосування та неухильне додержання вимог законодавчих і нормативних актів при здійсненні наданих повноважень обласної Ради та її виконавчого апарату. Робота управління планується відповідно до плану роботи обласної Ради, завдань, що поставлені перед управлінням.

Управління по зв'язках з органами місцевого самоврядування, міжнародного та міжрегіонального співробітництва, проєктної діяльності та сприяння інвестиціям (далі - управління) функціонує як автономний структурний підрозділ виконавчого апарату обласної Ради. При своїй діяльності управління керується рядом нормативно-правових актів, таких як Конституція України, закони «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про службу в органах місцевого самоврядування», «Про запобігання корупції», «Про захист персональних даних», «Про доступ до публічної інформації», а також інші закони, укази Президента України, постанови Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, рішення та Регламент обласної Ради, розпорядження голови обласної Ради, положення про виконавчий апарат обласної Ради та цим Положенням.

Метою створення управління є постійна співпраця обласної Ради з органами місцевого самоврядування, розвиток міжнародних та міжрегіональних взаємодій, підтримка у реалізації проєктної діяльності та привертання інвестицій до територіальних громад.

Управління формується з метою здійснення організаційної, аналітичної та інформаційної підтримки діяльності обласної Ради у сферах взаємодії з органами місцевого самоврядування, реалізації міжнародних та міжрегіональних ініціатив,

проведення проєктів місцевого розвитку, а також розгляду питань, пов'язаних із розвитком промисловості та підприємництва, інвестиційною, регуляторною та міжнародною політикою.

Правила внутрішнього трудового розпорядку для працівників обласної Ради та її виконавчого апарату (далі – Правила) розроблені та впроваджені з метою оптимізації організації праці, зміцнення трудової та виконавської дисципліни, забезпечення раціонального використання робочого часу, досягнення високої ефективності та якості роботи працівників, а також створення умов для стимулювання та визначення відповідальності за порушення трудової дисципліни. Правила встановлюють основні обов'язки та права працівників, режим праці, принципи регулювання трудових відносин. Забезпечення трудової дисципліни відбувається шляхом створення необхідних організаційних та економічних умов для високопродуктивної праці, а також заохоченням за сумлінну працю.

Правила розроблені відповідно до Конституції України, законів України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про службу в органах місцевого самоврядування», Кодексу законів про працю України та інших нормативно-правових актів. Ці Правила обов'язкові для виконання усіма сторонами трудових відносин.

Керівництво обласної Ради має зобов'язання:

- строго дотримуватись законодавства про працю;
- створювати умови для ефективного виконання функціональних обов'язків працівників;
- забезпечувати матеріальне стимулювання та заохочення працівників згідно з Положенням про преміювання;
- своєчасно виплачувати заробітну плату;
- проводити заходи для зміцнення трудової та виконавської дисципліни;
- надавати пільги та компенсації відповідно до законодавства;
- забезпечувати підвищення кваліфікації працівників.

Основні обов'язки працівників також включають дотримання законів, ефективне виконання обов'язків, додержання прав та свобод громадян, збереження

службової таємниці, дії в межах повноважень, систематичне підвищення кваліфікації, сумлінне виконання обов'язків, стеження за чистотою та справністю робочого місця, ефективне використання ресурсів та збереження майна. Працівникам обласної Ради та її виконавчого апарату заборонено:

- брати участь у заходах, які суперечать національним інтересам України та можуть ускладнити функціонування державних та місцевих ОВ;
- бути організаторами чи безпосередніми учасниками страйків та інших подій, які заважають виконанню повноважень, передбачених законом, органами державної чи місцевої влади.

Відповідно до фінансової звітності видатки на здійснення загальнодержавних функцій в 2022 році зросли на 7,4 млн. грн.

Витрати на соціальне забезпечення збільшились на понад 1,9 млн. грн. Витрати на економічну діяльність зросли на 1,8 млн. грн., що свідчить про збільшення фінансування з боку бюджетних асигнувань для діяльності Вінницької обласної Ради.

Таблиця 2.1. - Видатки бюджету за функціональною складовою Вінницької обласної Ради, грн

Показник	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. від 2021 р., +, -
Загальнодержавні функції	21538155	28904709	+7366554
Економічна діяльність	4200000	6040563	+1840563
Соціальний захист та соціальне забезпечення	9796815	11749779	+1952964
Всього	35534970	46695051	11160081

Найбільше зростання у фінансування витрат Вінницької обласної Ради виділяються на заробітну плату і в 2022 році зросли на 2,26 млн. грн до 15,4 млн. грн.

Таблиця 2.2. - Елементи витрат за обмінними операціями Вінницької обласної Ради, грн.

Показник	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. від 2021 р., +, -
Витрати на оплату праці	13062792	15323754	+2260962
Відрахування на соціальні заходи	2769619	3207673	+438054
Матеріальні витрати	2433461	10319486	+7886025
Амортизація	362902	245152	-117750
Інші витрати	21816	18024	-3792
Всього	18650590	29114089	+10463499

Вінницька обласна Рада проваджує свою діяльність, керуючись принципами відкритості та прозорості. У 2016 році для забезпечення інформаційної відкритості цього органу місцевого самоврядування, створення належних умов для доступу до публічної інформації, заохочення місцевої громади до участі в процесі прийняття рішень, на сайті міської ради була впроваджена кнопка «Зворотній зв'язок». Ця кнопка дозволяє громадянам оперативно повідомляти та вирішувати нагальні проблеми та єдину систему місцевих петицій.

2.2. Аналіз традицій українського державотворення в діяльності Вінницької обласної Ради

Аналізуючи діяльність Вінницької обласної Ради, ми розглянули «Обласну цільову соціальну програму національно-патріотичного виховання на 2021-2025 роки». Обласна цільова соціальна програма національно-патріотичного виховання на 2021 - 2025 роки (далі - Програми) базується на основі принципів національної самобутності Українського народу, його консолідації навколо спільного майбутнього, національної державності Українського народу, захисту

незалежності, територіальної цілісності України та формування спільних ціннісних орієнтацій через дієву участь у процесі розбудови Української держави.

Сучасна молодь повинна бути тією рушійною силою, яка здатна змінити майбутнє країни на краще. Саме тому необхідно якнайбільше уваги приділити національно-патріотичному вихованню молодих людей, їх національної свідомості, ідентичності, формуванню громадянської позиції.

Патріотизм покликаний дати новий імпульс духовному оздоровленню народу, формуванню в Україні громадянського суспільства, яке передбачає трансформацію громадянської свідомості, моральної, правової культури особистості, розквіту національної самосвідомості і ґрунтується на визнанні пріоритету прав людини. Суспільство, яке функціонує на засадах гуманізму, свободи, верховенства закону, соціальної справедливості, гарантує умови для зростання добробуту народу. З огляду на це, патріотизм є нагальною потребою держави, особистості та суспільства.

Відповідно до аналітичного звіту з проведення репрезентативного соціологічного дослідження становища молоді в Україні (2019 рік), формування національно-патріотичної свідомості як один із найбільш затребуваних напрямків державної політики визначили лише 26,6% опитаних молодих людей. 44,1% вважають себе скоріше патріотично налаштованою людиною і лише 27,7% респондентів ствердно відповіли, що вважають себе патріотично налаштованою людиною.

За результатами опитування 24,2 % молоді готова захищати Україну зі зброєю в руках у разі мобілізації та 3,2 % молоді серед усіх опитаних уже брали або бере участь у військових діях; 60,5 % молодих людей готові захищати незалежність і територіальну цілісність України ненасильницькими методами, такими як волонтерство, благодійність.

На запитання «Якою мовою ви, зазвичай, спілкуєтеся?», 53,8% відповіло, що спілкуються українською мовою в сім'ї, 52,9 % - на роботі, у школі/вищі, 43,1 - із друзями та знайомими.

Лише 49,8% опитаної молоді хоче жити в Україні. 9,5% молоді шукає можливість виїхати за кордон, а 4,9 % молоді віком від 14 до 34 років планує емігрувати з України найближчим часом.

Отже, наявність зазначених проблем зумовлює необхідність здійснення системних та узгоджених дій органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства щодо реалізації єдиної політики у сфері громадянсько-патріотичного, військово-патріотичного та духовно-морального виховання у Вінницькій області, формування української ідентичності, що сприятиме єдності та консолідації українського суспільства.

Метою Програми є удосконалення та розвиток комплексної системи національно-патріотичного виховання шляхом формування та утвердження української громадянської ідентичності на основі єдиних суспільно-державних (національних) цінностей (самобутність, воля, соборність, гідність), принципів любові і гордості за власну державу, її історію, мову, культуру, науку, спорт, національних і загальнолюдських цінностей, усвідомлення громадянського обов'язку та зміцнення якостей патріота та громадянина України як світоглядного чинника, спрямованого на розвиток успішної країни та забезпечення власного благополуччя в ній; формування свідомого громадянина-патріота Української держави, представника української національної еліти через набуття молодим поколінням національної свідомості, активної громадянської позиції, високих моральних якостей та духовних цінностей.

Основними завданнями Програми є:

- формування української громадянської ідентичності - здійснення заходів, спрямованих на впровадження та утвердження суспільно-державних (національних) цінностей, розвитку громадянської ідентичності населення області;
- військово-патріотичне виховання - здійснення заходів, спрямованих на формування у громадян готовності до захисту України, громадського сприяння безпеці та обороні України та підвищення престижу військової і спеціальної державної служби;

- формування науково-методологічних і методичних засад національно-патріотичного виховання - здійснення заходів, спрямованих на розвиток цілісної загальнодержавної політики національно-патріотичного виховання;

- підтримка та співпраця органів державної влади та місцевого самоврядування з інститутами громадянського суспільства щодо національно-патріотичного виховання;

- здійснення моніторингу у сфері національно-патріотичного виховання.

Напрями діяльності та заходи Програми:

- формування у молоді національно-патріотичної свідомості, національної гідності, поваги до культурного та історичного минулого України, готовності до виконання конституційного і громадянського обов'язку з метою захисту національних інтересів України;

- підвищення ролі української мови як національної цінності;

- усвідомлення молоддю своєї ролі в забезпеченні національної безпеки, захисті територіальної цілісності, суверенності та соборності української держави;

- формування у молоді активної громадянської позиції та почуття власної гідності;

- виховання поваги до Конституції України, Законів України, державної символіки;

- формування у молоді україно-центричного світогляду, збереження та розвиток духовно-моральних цінностей;

- усвідомлення молоддю досягнень Українського народу, його інтелектуальних і духовних надбань;

- формування мовної культури, оволодіння і вживання української мови як духовного коду нації;

- формування гуманістичних та демократичних цінностей, поваги до конституційних прав і свобод людини і громадянина;

- створення механізму системної та послідовної взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства у сфері національно-патріотичного виховання;

- забезпечення системних змін, досягнення високої ефективності, цілеспрямованого та прогнозованого розвитку у сфері національно-патріотичного виховання;

- вивчення досвіду інших областей, країн у сфері громадянсько-патріотичного, військово-патріотичного, духовно-морального виховання молоді та сприяння впровадженню найкращих прикладів у Вінницькій області;
- забезпечення доступу населення області до інформації щодо реалізації Програми.

Виконання Програми забезпечить:

- удосконалення та розвиток ефективної цілісної системи національно-патріотичного виховання;

- системні та узгоджені дії органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства, спрямовані на відродження та впровадження національно-патріотичного виховання молоді;

- формування та утвердження української громадянської ідентичності, шляхом налагодження системної освітньої, виховної, інформаційної роботи, проведення заходів за участі організацій, установ національно-патріотичного спрямування, громадських активістів, волонтерів;

- розвиток інститутів громадянського суспільства національно-патріотичного спрямування, підвищення соціальної і громадянської активності дітей та молоді через усвідомлення власної відповідальності за майбутнє України;

- усвідомлення особистої відповідальності громадянами України за дотримання вимог Конституції та законів України, у тому числі щодо військового обов'язку, посилення спроможності протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам та викликам; недопущення правопорушень та порушень норм суспільної моралі;

- забезпечення функціонування центрів національно-патріотичного виховання; соціально-економічне, духовне та культурне зростання держави, підвищення її національної безпеки та обороноздатності, консолідацію українського суспільства навколо державотворчих процесів; відродження та формування спільної історичної пам'яті, досягнення компліментарності поглядів на минуле різними соціальними, регіональними та етнічними групами.

Процес реалізації заходів обласної програми передбачає здійснення комплексу експертно-аналітичних, організаційних, впроваджувальних і підсумкових оціночних заходів із застосуванням принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

Фінансування Програми здійснюється за рахунок коштів обласного, інших місцевих бюджетів та інших передбачених законодавством джерел. Загальний обсяг фінансових ресурсів, необхідних для реалізації Програми, становить 17 678, 300 тис. грн., з них коштів обласного бюджету - 17 678, 300 тис. грн.

Розглянемо детальніше результативні показники програми.

Результативні показники
Обласної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на 2021 — 2025 роки

№	Назва показника	Одиниця виміру	Вихідні дані на початок дії Програми	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік	2025 рік	Всього за період дії програми (або до кінця дії програми)
I. Показники продукту Програми									
1	Кількість запланованих заходів	заходів	164	172	179	189	192	200	932
2	Кількість учасників запланованих заходів в т.ч.	осіб	10 000	11 500	13 000	14 500	16 000	17 500	72 500
2.1.	осіб чоловічої статі	осіб	6 000	6 000	6 700	7 200	7 700	8 750	36 350
2.2.	осіб жіночої статі	осіб	4 000	5 500	6 300	7 300	8 300	8 750	36 150
3	Кількість виданої інформаційної продукції	одиниць	-	5	5	5	5	5	25
4	Кількість встановлених пам'ятних знаків, меморіальних дощок	штук	-	5	7	8	10	12	42
5	Кількість створених відео та аудіо матеріалів	штук	-	10	11	12	14	16	63
6	Кількість проведених соціальних опитувань	штук	-	2	2	2	2	2	10
II. Показники ефективності Програми									
1	Середні витрати на один захід	тис. грн.	19,5	18,6	19,2	19,5	19,2	18,4	19,0
2	Середні витрати на одного учасника в т.ч.	грн.	319,9	278,2	264,5	253,7	230,0	210,3	243,8
3	Середні витрати на одне видання	екземплярів	-	1 250	1 500	1 750	2 000	2 250	8 750
4	Середні витрати на встановлення одного пам'ятного знаку, меморіальної дошки	тис.грн	-	20,4	15,5	14,2	11,4	9,5	13,1
5	Середні витрати на створення одного: відео та аудіо матеріалу	тис. грн	-	21,5	20,7	20,0	17,1	15,0	18,5
6	Кількість молоді, що взяла участь в опитуванні	тис. осіб	-	2	2,5	3	3,5	4	15

Рисунок 2.2. – Результативні показники Обласної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на 2021-2025 роки

III. Показники якості Програми									
1	Динаміка збільшення заходів до порецького періоду	%	-	104,8	104	105,6	101,6	104,2	116,3
2	Динаміка збільшення кількості учасників до попереднього періоду в т.ч.	%	-	115,0	113,0	111,5	110,3	109,3	152,2
2.1.	осіб чоловічої статі	%	-	100	111,7	107,5	106,9	113,6	145,8
2.2.	осіб жіночої статі	%	-	137,5	114,5	115,9	113,7	105,4	159,1
3	Динаміка збільшення охоплення учасників інформаційною продукцією	%	-	10,8	11,5	12,1	12,5	12,9	180,0
4	Динаміка збільшення встановлення пам'ятних знаків, меморіальних дощок в порівнянні з попереднім періодом	%	-	100,0	140,0	114,3	125,0	120,0	240,0
5	Динаміка збільшення створених відео та аудіо матеріалів в порівнянні з попереднім періодом	%	-	100,0	110,0	109,1	116,7	114,3	160,0
6	Динаміка збільшення молоді, що взяла участь в опитуванні з попереднім періодом	%	-	100,0	125,0	120,0	116,7	114,3	200,0

Рисунок 2.3. – Результативні показники Обласної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на 2021-2025 роки

Оцінюючи результативні показники, бачимо, що з кожним роком цифри збільшуються, це свідчить про те, що рівень національно-патріотичного виховання з кожним роком буде впливати в суспільство все більше, більше заходів, тренінгів, проєктів та інших методів розвитку національно-патріотичного виховання.

Отже, прохарактеризувавши даний розділ можемо зробити висновки:

1. Провели характеристику Вінницького району та Вінницької обласної Ради.
2. Дослідили відділи держоргану, організаційну структуру та видатки бюджету за функціональною складовою Вінницької обласної Ради. За аналізом бюджету, можемо сказати, що найбільше зростання фінансових витрат виділяється на заробітну плату у 2022 р. – 15,4 млн.грн.

3. Дослідили «Обласну цільову соціальну програму національно-патріотичного виховання на 2021-2025 роки». Основною метою програми є удосконалення та розвиток комплексної системи національно-патріотичного виховання шляхом формування та утвердження української ідентичності на основі єдиних суспільно-державних цінностей та принципів, усвідомлення громадянського обов'язку та зміцнення якостей патріота та громадянина України як світоглядного чинника.

РОЗДІЛ 3

МЕТОДИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕМОКРАТИЧНИХ ТРАДИЦІЙ УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

3.1. Національно-патріотичне виховання: зарубіжний досвід для України

Успішні сучасні країни визначаються стабільною та ефективною внутрішньою політикою, яка ґрунтується на світоглядних принципах. Тенденції розвитку суспільства формує не лише економіка, але й національний склад відіграє важливу роль у цьому контексті. Збереження національної ідентичності має значуще значення у внутрішній політиці розвинених держав, включаючи формування патріотизму.

Україна сучасності також стикається з проблемою уніфікації засобів, форм та методів національно-патріотичного виховання, що часто піддає сумнів якості розвитку цієї сфери взагалі. Деякі посткомуністичні східноєвропейські країни, які пройшли аналогічний шлях розбудови державності після розпаду соціалістичного табору, можуть служити прикладом у цьому відношенні.

Важливо відзначити, що в світовій практиці розвиток національно-патріотичного виховання тісно пов'язаний із законодавчою базою. Нормативно-правові акти визначають загальний напрямок та надають можливості для практичної реалізації передових методів патріотичного виховання, які використовуються у різних країнах. Основою цих методик є принцип конкуренції, що передбачає впровадження лише найкращих ініціатив з профільних тематик.

Патріотичне виховання є необхідною частиною державної політики багатьох країн світу. У цьому контексті основна увага зосереджується на державних символах, мові, національній друкованій і аудіо-відеопродукції, національних героях, ключових історичних подіях, історико-культурній спадщині та державній пропаганді.

Наприклад, в США дуже важливим символом є державний прапор, за порушення відношення до якого передбачена адміністративна та кримінальна

відповідальність. У Франції та Німеччині велика увага приділяється державній мові, а їхні закони суворо регламентують використання іноземних мов та аудіо-візуальної продукції на недержавній мові. В Данії існують чіткі етичні стандарти, в християнських країнах керуються Біблією, а в мусульманських – Кораном. Країни, такі як Китай, Північна Корея, Куба та В'єтнам, мають жорстку державну пропаганду. В Ізраїлі діє потужна система патріотичного виховання через військову службу, що є особливо важливим у ворожому оточенні. Тут надається особлива увага військово-патріотичному вихованню, включаючи любов до рідної країни, навички у виживанні та військову підготовку. У Ізраїлі призов до військової служби обов'язковий для всіх громадян, що досягли 18 років, і цю службу успішно проходять і жінки.

У цьому контексті важливо проаналізувати зарубіжний досвід у впровадженні політики національно-патріотичного виховання. Зокрема, варто звернутися до досягнень Польщі та США, оскільки в цих країнах патріотичне виховання має чітке законодавче регулювання.

Так, польський досвід у вихованні патріотизму є особливо інтересним для вивчення. Це пояснюється не тільки спільним минулим Польщі та України, але й тим, що у 2000-х роках робота щодо активного впровадження національно-патріотичного виховання в Польщі пройшла значні зміни якісного характеру. У цьому контексті слід визначити успішні польські ініціативи, такі як «Патріотизм завтрашнього дня» та «Незалежний 2018».

Варто зазначити, що «Патріотизм завтрашнього дня» представляє собою національну грантову програму, яку реалізує Міністерство культури та національної спадщини Польщі. З 2009 року виконавцем програми є Музей історії Польщі. За багаторічний період існування програми 163 установи отримали гранти від 5 тис. до понад 50 тис. злотих. Загальна сума грантів за цей період становить близько 4 млн злотих, що приблизно дорівнює 30 млн гривень. Багато з цих грантів спрямовані на вшанування видатних подій та особистостей польської історії, таких як Йозеф Пілсудський та Тадеуш Костюшко. Організації, які отримали кошти, охоплюють фонди, асоціації, бібліотеки, культурні центри, музеї та інші. Проекти,

що фінансуються, зазвичай реалізуються у форматі семінарів, ігор, подій та змагань. Більшість заявок на гранти пов'язані з вивченням місцевої історії, в той час як інші стосуються політичного, соціально-економічного та побутового життя країни.

Загалом, програма «Патріотизм завтрашнього дня» націлена на систематизацію та поширення знань про історію Польщі, підтримку ініціатив місцевих громад у заходах, спрямованих на патріотичне виховання та розвиток духовної спадщини. У 2017 році було подано 850 заявок з різних регіонів Польщі на участь у відборі до програми.

Таким чином, ця програма визначає стандарти для розвитку патріотичного виховання. У цьому контексті громадам надається можливість впровадження власних ініціатив, що є доцільними для конкретного регіону. Зазначений документ розширює зміст національно-патріотичної роботи, визначаючи окремо духовний, культурний та історичний компоненти. Це сприяє формуванню загальнолюдських цінностей, культурної ідентичності та історичної пам'яті польського народу. За словами віце-прем'єра та міністра культури Петра Глинського в інтерв'ю на «Радіо Польща» у 2016 році, програма «Патріотизм завтрашнього дня» допомагає осмислити сутність та значення патріотизму у формуванні політичної єдності.

Навіть при тому, що Польща вже давно рухається в напрямку європейського розвитку, перспектива подальшого розвитку національно-патріотичного виховання в країні залишається відкритою. Це підтверджується рядом соціологічних досліджень, які показали відсутність єдиного уявлення серед поляків про перелік видатних національних творів культури та значущих місць, пов'язаних із відновленням незалежності країни. У цьому контексті рівень узагальнення позитивного досвіду національно-патріотичного виховання в Польщі переходить на новий етап.

Внаслідок цього сьогодні актуальною в Республіці Польща є реалізація нової програми «Незалежний 2018». Поява цього документу була анонсована значний час тому, оскільки зміцнення єдності поляків залишається одним із пріоритетних

завдань внутрішньої політики держави, особливо враховуючи геополітичне розташування їхніх західних сусідів.

Важливо відзначити, що програма спрямована на відзначення століття з моменту відновлення незалежності Польщі і мала розгорнутися на першому етапі від 2017 до 2019 року. Основний фокус у цьому контексті був спрямований на патріотичні та культурні сфери.

Так, основна мета програми «Незалежний 2018» полягає в зміцненні почуття громадянської спільноти серед поляків. Виділяється той факт, що ця громадянська спільнота має бути побудована навколо держави як консолідуючого фактору. У порівнянні з програмою «Патріотизм завтрашнього дня», новий документ має стратегічний характер. Зокрема, визначається цільова орієнтація програми на трьох рівнях:

- Пріоритет № 1 – реалізація проектів в межах країни, спрямованих на відновлення незалежності Польщі;
- Пріоритет № 2 – підтримка відзначення урочистостей на регіональному, місцевому та суміжному рівнях громад;
- Пріоритет № 3 – зміцнення міжнародної позиції Польщі на основі широкого представництва національних духовних цінностей та надбань.

Пріоритет № 1 спрямований на підвищення рівня історичних знань та стимулювання інтересу до історії серед населення. Цей пріоритет передбачає реалізацію програми святкових заходів, побудованих на принципах свободи, солідарності та поваги до гідності та прав людини. Основний акцент в цьому випадку робиться на культурі та національній спадщині.

Проте пріоритет № 2 орієнтований на розвиток так званого соціального капіталу, що включає залучення представників різних громад до святкувань. Цей пріоритет, в суті, покладає основу міцної патріотичної громади як основи держави, зокрема через реалізацію регіональних заходів.

Натомість, пріоритет № 3 базується на двох попередніх і створює передумови для впровадження проектів на міжнародному рівні. Це дозволяє Польщі відкрито спілкуватися у культурному та міжнаціональному контексті, не втрачаючи при

цьому національних поглядів та підтримки патріотичних настроїв. Створені тематичні блоки зовнішніх проектів охоплюють такі аспекти, як Полонія та поляки за кордоном, Покоління незалежності, Духовність незалежності і т. д.

Отже, програма «Незалежний 2018» фактично визначає напрями та цільові орієнтири національно-патріотичного виховання на роки вперед. Одночасно цей документ враховує інтереси суспільства, спрямований на залучення різних соціальних та вікових груп до національно-патріотичної сфери. На цьому фоні визначаються подальші кроки у впровадженні патріотизму, що базується на традиціях громади, регіону та національній ідентичності. Полоністичний блок програми, що стосується поширення знань про Польщу, є цікавим, і його досвід може бути актуальним для України, де україністика ще не вичерпала свого потенціалу і може розвиватися поряд із військово-патріотичними іграми, що сприяло б підвищенню інтересу до патріотичного виховання в більших верствах суспільства.

У цілому досвід Польщі у національно-патріотичній сфері свідчить про наявність у країні чіткого уявлення щодо реалізації заходів такого типу. Незалежно від формату польські проекти відповідають закладеним концептуальним принципам. Поряд із глибоким польським прикладом виховання патріотизму, важливими є окремі методи та форми національно-патріотичного виховання, які поширені в США. Такі заходи, як «польові практики» та «Close Up» (ретельний огляд), включають у себе перегляд фільмів, майстер-класи, екскурсії, поїздки, використання комп'ютерних технологій і т. д. Успішність їх реалізації сприяє метод інструктування.

У свою чергу практика так званого «ретельного огляду» надає можливість учням з будь-якого штату або міста відвідати Конгрес та Білий Дім. Проте для молоді це не просто екскурсії - це також зустрічі з політиками та службовцями, сприяючи формуванню у молодого покоління гідної громадянської позиції.

Отже, американський досвід базується, перш за все, на поєднанні патріотизму та особистісного розвитку молодшої людини, яка вибирає, як саме вона може реалізувати свій потенціал, бути корисною для громади. Тут виховання

патріотизму поєднується із неформальною освітою, що дозволяє залучити до патріотичної роботи ширший коло фахівців та молоді.

Важливо відзначити, що плекання патріота включає різноманітні форми залучення молоді до патріотичної виховної роботи. Наприклад, в Німеччині виховання патріотизму здійснюється, зокрема, через альтернативну цивільну службу (цивільдінст). Цей вид служби зазвичай включає роботу в соціальній сфері, у закладах охорони здоров'я та в екологічних організаціях. Навіть при тому, що ця служба триває на 2 місяці довше, ніж військова служба, до неї добровільно долучається значно більше молоді в Німеччині. В такому контексті стандарти громадянського виховання стають невіддільними від патріотичного.

Загалом, аналіз зарубіжних практик і нормативно-правових документів віддзеркалює присутність ціннісних принципів, на основі яких проводиться робота з національно-патріотичного виховання молоді. В той же час, визначаються конкретні підходи до патріотичної роботи на рівнях загальнодержавному і місцевому як орієнтири. Основним критерієм служить відповідність уніфікованих заходів національно-патріотичного виховання загальній лінії політики країни. Водночас вдале поєднання збалансованого управління з урахуванням потреб місцевих громад підтверджує ефективність впровадження національно-патріотичного виховання в Польщі, що є ілюстративним прикладом успішних реформ у гуманітарній сфері.

3.2. Програма створення «Центру національно-патріотичного виховання молоді на 2023-2025 роки» на базі Вінницької обласної Ради

Історичні події, що розгорталися та розгортаються в Україні, включаючи боротьбу за територіальну цілісність та незалежність, а також за право жити, навчатися і працювати у демократичній та правовій державі, викинули на поверхню глибокі проблеми суспільства. Деякі з цих проблем пов'язані з низьким рівнем

національної свідомості серед різних поколінь українців, спотвореним трактуванням історичних фактів нашої держави та відсутністю єдиної державної ідеї, що об'єднує Захід і Схід у історичному, економічному, політичному та ментальному аспектах. З урахуванням цього, патріотизм на сучасному етапі стає особливо актуальною потребою для держави, яка сподівається виховати молоде покоління як національно свідомих громадян-патріотів, здатних гідно представляти країну у світі. Критеріями патріотизму є любов, вірність та служіння Батьківщині, турбота про збереження цілісності та суверенітету України, підтримка її постійного розвитку в напрямку демократичного національного відродження, а також сприяння гармонізації державних, суспільних та особистісних інтересів у повсякденному житті. У разі загрози патріотизм виявляється у готовності служити Україні та встати на її захист. Тому ми пропонуємо створити центр національно-патріотичного виховання на 2023-2025 рр. на базі Вінницької обласної Ради. Програма "Розвиток Центру національно-патріотичного виховання на 2023-2025 роки" (далі - Програма) сприятиме вирішенню проблеми патріотичного виховання на місцевому рівні.

Програма ґрунтується на принципах збереження національної самобутності українського народу, його об'єднання навколо спільного майбутнього, національної державності та захисту незалежності і територіальної цілісності України. Головною метою є формування спільних ціннісних орієнтацій через активну участь у розбудові держави. Заразі сучасна молодь повинна виступити рушійною силою, яка здатна покращити майбутнє країни. Основна увага повинна бути приділена національно-патріотичному вихованню молоді, розвитку їхньої національної свідомості, ідентичності та формуванню громадянської позиції. Патріотизм має вирішальне значення для духовного оздоровлення нації та створення громадянського суспільства, яке базується на перетворенні громадянської свідомості, моральної та правової культури особистості, сприяє розвитку національної самосвідомості та ґрунтується на визнанні пріоритету прав людини. Суспільство, що діє за принципами гуманізму, свободи, верховенства закону та соціальної справедливості, створює умови для підвищення добробуту

нації. У зв'язку з цим патріотизм стає необхідною потребою держави, особистості та суспільства.

Програма розроблена відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», Указу Президента України від 25.10.2002 року №948/2002 «Про Концепцію допризовної підготовки і військово-патріотичного виховання молоді», Указу Президента України від 18.05.2019 року № 286/2019 «Про Стратегію національно-патріотичного виховання» та постанови Кабінету Міністрів України від 30 червня 2021 р. № 673 «Про затвердження Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року».

Мета Програми полягає у вдосконаленні та розвитку цілісної державної політики національно-патріотичного виховання шляхом утвердження української громадянської ідентичності. Це має відбуватися на основі єдиної системи цінностей, яка включає самобутність, волю, соборність і гідність, а також загальнолюдські цінності, принципи любові і гордості за свою державу, її історію, мову та досягнення в різних сферах. Програма має на меті допомагати органам влади в захисті національної державності та готовності громадян до захисту незалежності та територіальної цілісності України.

Пріоритетні напрямки Програми включають:

- формування у молоді національно-патріотичної свідомості та гідності;
- усвідомлення молоддю їхньої ролі в забезпеченні національної безпеки та захисті територіальної цілісності;
- удосконалення методів навчання основам військової справи;
- розвиток прагнення до оволодіння військовими навичками та фізичною готовністю;
- підвищення престижу військової служби та військової професійної орієнтації;
- планування ефективних заходів щодо пропаганди та реклами позитивного сприйняття військової служби;
- проведення навчально-військових зборів;

- організація дитячих військово-спортивних літніх таборів;
- патріотичне виховання молоді та пропаганда здорового способу життя в Вінницькому районі.

Програму можна втілити через системне виконання запланованих завдань протягом 2022-2025 років та проведення заходів з національно-патріотичного виховання для всіх верств населення Коломийської територіальної громади. Це включає:

- реалізацію проектів та заходів для підвищення престижу військової служби;
- розробку та впровадження сучасних методик у сфері національно-патріотичного виховання та поширення кращого досвіду;
- введення навчальних дисциплін духовно-морального спрямування для формування особистості та національно-патріотичного виховання;
- підтримка і розвиток сімейних традицій та активна участь сімей в національно-патріотичному вихованні;
- підвищення професійної компетентності фахівців у галузі національно-патріотичного виховання та розвиток соціального партнерства;
- створення сприятливих умов для молодіжних організацій та розвиток пластового руху та інших організацій;
- постійне підвищення рівня організації та функціонування всієї системи національно-патріотичного виховання;
- формування громадянської ідентичності через впровадження та утвердження суспільно-державних цінностей та розвиток громадянської ідентичності;
- військово-патріотичне виховання для готовності громадян захищати Україну;
- створення науково-методологічних та методичних засад для національно-патріотичного виховання та розвитку цілісної державної політики в цьому напрямку.

Таким чином, дії спрямовані на національно-патріотичне виховання молоді передбачають широкий спектр заходів, які включають активну підтримку від влади

та громадських організацій, розвиток освіти, залучення молодіжних організацій та впровадження нових підходів у вихованні.

Фінансування заходів, передбачених Програмою на 2023-2025 роки, буде реалізовано за рахунок коштів міського бюджету. Додатковими джерелами фінансування можуть бути залучені ресурси загального та спеціального фондів (у тому числі бюджету розвитку) міського бюджету, кошти Державного бюджету України, а також інші місцеві бюджети у формі цільових або інших трансфертів (субвенцій, дотацій і т.д.), іноземні інвестиції, гранти, благодійні внески, а також кошти від фізичних і юридичних осіб.

Успішне впровадження заходів Програми призведе до:

- вдосконалення системи навчання молоді для військової служби;
- підтримки діяльності козацьких, дитячих та молодіжних громадських організацій, історико-пошукових загонів та інших патріотично спрямованих організацій;
- формування патріотичних переконань серед молоді та розвитку їхнього відданія рідній Батьківщині.

Таблиця 3.1. – Перелік заходів фінансування Програми на 2023-2025 рр.

№п /п	Найменування заходу	Термін виконання	Орієнтовні обсяги фінансування, тис. грн.					
			Роки	Всього	В т.ч. за джерелами фінансування.			
					Державний бюджет	Обласний бюджет	Міський бюджет	Інші джерела
1	Закупівля будівельних матеріалів для дерев'яного піднавісу літньої столової, дерев'яної літньої кухні, душових та умивальників. Облаштування стропильної системи та покриття над спорудами, санвузлів, та септиків	2023-2025 роки	2023	45,0	-	-	45,0	-
			2024	15,0	-	-	15,0	-
			2025	15,0	-	-	15,0	-
			2023-2025	70,0	-	-	70,0	-
2	Закупівля матеріалів та виготовлення спортивних споруд	2023-2025 роки	2023	20,0	-	-	20,0	-
			2024	10,0	-	-	10,0	-
			2025	10,0	-	-	10,0	-

	(металевий профіль, труби, метізи, електроди зварювальні, фарба, брус, дошка, само різи, цвяхи)		2023-2025	40,0	-	-	40,0	-
3	Облаштування загальношкільської полоси (2-х рядної)	2023-2025 роки	2023	20,0	-	-	20,0	-
			2024	10,0	-	-	10,0	-
			2025	15,0	-	-	15,0	-
			2023-2025	45,0	-	-	45,0	-
4	Облаштування дитячої полоси перешкод	2023-2025 роки	2023	20,0	-	-	20,0	-
			2024	15,0	-	-	15,0	-
			2025	15,0	-	-	15,0	-
			2023-2025	50,0	-	-	50,0	-
5	Облаштування полоси розвідника	2023-2025 роки	2023	20,0	-	-	20,0	-
			2024	10,0	-	-	10,0	-
			2025	15,0	-	-	15,0	-
			2023-2025	45,0	-	-	45,0	-
6	Облаштування дерев'яної вежі для спостереження	2023-2025 роки	2023	20,0	-	-	20,0	-
			2024	15,0	-	-	15,0	-
			2025	15,0	-	-	15,0	-
			2023-2025	50,0	-	-	50,0	-
7	Закупівля меблів для спальної кімнати, (спальні ліжка), кухні (стіл роздільний, мийка виробнича з тумбою, варочна плита, тощо) та класу для теоретичних занять, (столів, стільців, дошки триптих)	2023-2025 роки	2023	20,0	-	-	20,0	-
			2024	15,0	-	-	15,0	-
			2025	15,0	-	-	15,0	-
			2023-2025	50,0	-	-	50,0	-
8	Закупівля обладнання, рекламних плакатів, спортивного та туристичного інвентаря та спорядження	2023-2025 роки	2023	20,0	-	-	20,0	-
			2024	10,0	-	-	10,0	-
			2025	10,0	-	-	10,0	-
			2023-2025	40,0	-	-	40,0	-
9	Закупівля палаток, спальників та карематів	2023-2025 роки	2023	50,0	-	-	50,0	-
			2024	50,0	-	-	50,0	-
			2025	60,0	-	-	60,0	-
			2023-2025	160,0	-	-	160,0	-
10	Запровадження та проведення занять старшокласникам по	2023-2025 роки	2023	60,0	-	-	60,0	-
			2024	60,0	-	-	60,0	-
			2025	60,0	-	-	60,0	-

	ДП та Захист Батьківщини. Проведення літніх дитячих таборів з військово-патріотичного виховання. Запровадження та проведення військово-патріотичних ігор: -Всеукраїнська дитячо-юнацька військово-патріотична гра «Сокіл» («Джура») - Військово-спортивні вишколи «Весняний рейд» «Літній рейд» «Осінній рейд» -Проведення вишколів тер оборони		2023-2025	180,0	-	-	180,0	-
11	Літній табір «Військово-патріотичний вишкіл, курс юного добровольця «Майбутнє України» Індивідуальна військова тактична підготовка (дії підрозділу в бою (в умовах гірської місцевості, лісистій місцевості, в міських та урбаністичних умовах. Військова топографія, теренові військові тактичні ігри (лазертаг, пейнтбол, тощо)	2023-2025 роки	2023	60,0	-	-	60,0	-
			2024	60,0	-	-	60,0	-
			2025	60,0	-	-	60,0	-
			2023-2025	180,0	-	-	180,0	-
12	Забіг «Шаную воїнів, біжу за героїв України» 28.08. щорічно Щорічний спортивно-масовий захід за участю родин загиблих/померлих учасників АТО/ООС, ветеранів, учасників бойових дій та молоді, метою якого є вшанування пам'яті полеглих героїв та нагадування громаді про те що в нас і сьогодні в країні триває війна.	2023-2025 роки	2023	10,0	-	-	10,0	-
			2024	10,0	-	-	10,0	-
			2025	10,0	-	-	10,0	-
			2023-2025	30,0	-	-	30,0	-
13	День Матері - друга неділя травня щорічно.	2023-2025 роки	2023	20,0	-	-	20,0	-
			2024	10,0	-	-	10,0	-
			2025	10,0	-	-	10,0	-

	Спільні заходи спільна молитва з родинами загиблих/померлих учасників БД. Подарункові сувеніри матерям які втратили своїх дітей, чоловіків.		2023- 2025	40,0	-	-	40,0	-
14	День Героїв - 23.05.щорічно ,спортивно-масові змагання, квести, майстер-класи, виставка зброї та боєприпасів, фотовиставка героїв визвольної боротьби, фотовиставка дві війни, один ворог, тощо	2023-2025 роки	2023	30,0	-	-	30,0	-
			2024	30,0	-	-	30,0	-
			2025	40,0	-	-	40,0	-
			2023- 2025	100,0	-	-	100,0	-
15	День Незалежності - 24.08. щорічно Поїздка в м Київ для участі у щорічній ході ветеранів, (транспортні витрати та харчування учасників ходи)	2023-2025 роки	2023	30,0	-	-	30,0	-
			2024	30,0	-	-	30,0	-
			2025	40,0	-	-	40,0	-
			2023- 2025	100,0	-	-	100,0	-
16	Проведення у навчальних закладах тематичних заходів, приурочених до вшанування пам'ятних дат за участю учасників, ветеранів війни – добровольців з метою патріотичного виховання молодих людей, їх національної свідомості, ідентичності, формування громадянської позиції	2023-2025 роки	2023	5,0	-	-	5,0	-
			2024	5,0	-	-	5,0	-
			2025	5,0	-	-	5,0	-
			2023- 2025	15	-	-	15	-
	ВСЬОГО		2023- 2025	1195,0	-	-	1195,0	-

За результатами переліку фінансування програми, ми бачимо, що на 2023-2025 рр. Вінницькій обласній Раді потрібно виділити 1195,0 тис. грн. на реалізацію створення Центру національно-патріотичного виховання.

Отже, досліджуючи шляхи удосконалення національно-патріотичного виховання в Україні, ми дійшли до таких висновків:

1. Патріотичне виховання є необхідною частиною державної політики багатьох країн світу. У цьому контексті основна увага зосереджується на державних символах, мові, національній друкованій і аудіо-відеопродукції, національних героях, ключових історичних подіях, історико-культурній спадщині та державній пропаганді.

2. Проаналізували зарубіжний досвід впровадження політики національно-патріотичного виховання. Зокрема дослідили досвід Польщі та США, оскільки в цих країнах патріотичне виховання має чітке законодавче регулювання.

3. Дослідили польські програми «Незалежний 2018» та «Патріотизм завтрашнього дня».

4. Проаналізували методи національно-патріотичного виховання, які поширені в США. Такі заходи, як «польові практики» та «Close Up» (ретельний огляд), включають у себе перегляд фільмів, майстер-класи, екскурсії, поїздки, використання комп'ютерних технологій і т. д.

5. Обґрунтували створення «Центру національно-патріотичного виховання молоді на 2023-2025 роки» на базі Вінницької обласної Ради. Мета Програми полягає у вдосконаленні та розвитку цілісної державної політики національно-патріотичного виховання шляхом утвердження української громадянської ідентичності. Це має відбуватися на основі єдиної системи цінностей, яка включає самобутність, волю, соборність і гідність, а також загальнолюдські цінності, принципи любові і гордості за свою державу, її історію, мову та досягнення в різних сферах. Програма має на меті допомагати органам влади в захисті національної державності та готовності громадян до захисту незалежності та територіальної цілісності України.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У результаті проведеного дослідження вирішено важливе науково-практичне завдання щодо формування демократичних традицій українського державотворення та їх значення у післявоєнній відбудові України на прикладі Вінницької обласної Ради та здійснено розробку шляхів їх удосконалення. В результаті зроблено наступні висновки:

1. Війна завжди має серйозний вплив на суспільство та політичну систему країни. Російська агресія та початок активних бойових дій на значній території України наприкінці лютого 2022 року стали відправною точкою для перевірки української державності та ступеню розвиненості громадянського суспільства. Цей конфлікт суттєво змінив демократичні традиції українського державотворення.

2. Україна, не дивлячись на воєнний конфлікт, залишається прикладом розвитку демократії та активного громадянського суспільства. Дії громадян та громадянських організацій, підтримка незалежних ЗМІ та реформи в політичній системі свідчать про сильну віру українців у демократію. Водночас, війна нагадує про важливість захисту демократичних цінностей та сприяє їхньому подальшому зміцненню.

3. Вінницька обласна Рада проваджує свою діяльність, керуючись принципами відкритості та прозорості. У 2016 році для забезпечення інформаційної відкритості цього органу місцевого самоврядування, створення належних умов для доступу до публічної інформації, заохочення місцевої громади до участі в процесі прийняття рішень.

4. Вінницька обласна Рада здійснює свою діяльність згідно всіх законів. Дослідили відділи держоргану, організаційну структуру та видатки бюджету за функціональною складовою Вінницької обласної Ради. За аналізом бюджету, можемо сказати, що найбільше зростання фінансових витрат виділяється на заробітну плату у 2022 р. – 15,4 млн.грн.

5. Дослідили «Обласну цільову соціальну програму національно-патріотичного виховання на 2021-2025 роки». Основною метою програми є удосконалення та розвиток комплексної системи національно-патріотичного виховання шляхом формування та утвердження української ідентичності на основі єдиних суспільно-державних цінностей та принципів, усвідомлення громадянського обов'язку та зміцнення якостей патріота та громадянина України як світоглядного чинника.

6. Патріотичне виховання є необхідною частиною державної політики багатьох країн світу. У цьому контексті основна увага зосереджується на державних символах, мові, національній друкованій і аудіо-відеопродукції, національних героях, ключових історичних подіях, історико-культурній спадщині та державній пропаганді. Проаналізували зарубіжний досвід впровадження політики національно-патріотичного виховання. Зокрема дослідили досвід Польщі та США, оскільки в цих країнах патріотичне виховання має чітке законодавче регулювання.

6. Дослідили польські програми «Незалежний 2018» та «Патріотизм завтрашнього дня». Проаналізували методи національно-патріотичного виховання, які поширені в США. Такі заходи, як «польові практики» та «Close Up» (ретельний огляд), включають у себе перегляд фільмів, майстер-класи, екскурсії, поїздки, використання комп'ютерних технологій і т. д.

7. Обґрунтували створення «Центру національно-патріотичного виховання молоді на 2023-2025 роки» на базі Вінницької обласної Ради. Мета Програми полягає у вдосконаленні та розвитку цілісної державної політики національно-патріотичного виховання шляхом утвердження української громадянської ідентичності. Це має відбуватися на основі єдиної системи цінностей, яка включає самобутність, волю, соборність і гідність, а також загальнолюдські цінності, принципи любові і гордості за свою державу, її історію, мову та досягнення в різних сферах. Програма має на меті допомагати органам влади в захисті національної державності та готовності громадян до захисту незалежності та територіальної цілісності України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Babushko S. R., Solovei L. S. Національно-патріотичне виховання у Польщі: Досвід для України, 2022. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/41954/>
2. Iurii P. Professional Training of Future Teachers of Physical Culture as an Important Component of Patriotic Education. *International Journal of Innovative Technologies in Social Science*, 2020, (6 (27)).
3. Lesya M., Iryna V., Melnyk A. Методика виховної роботи наставника зі студентською молоддю в умовах воєнного стану. *SWorldJournal*, 2023, (17-02), с. 31-34.
4. Афанасьєва Ю. В. Закордонний досвід патріотичного виховання. *Актуальні проблеми державного управління*, 2017, №2, с. 52.
5. Бенъ Я.В. «Методологія дослідження механізмів реалізації демократії участі в умовах воєнного стану в Україні.» Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління 3 (21). 2022: с. 143-153.
6. Боклаг В. А., Павленко А. О. Громадський контроль у контексті об'єднання територіальних громад та децентралізації в Україні. *Актуальні проблеми державного управління*, 2017, (1), с. 60-65.
7. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Національно-патріотичне виховання у контексті сучасних викликів: методичні рекомендації, 2022.
8. Браславська О. Європейський досвід реформування географічної освіти. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*, 2018, (17), с. 296-303.
9. Буклов Ю. Національно-патріотичне виховання учнівської молоді: соціально-педагогічний аспект. *Молодь і ринок*, 2017, №(12), с. 126-130.
10. Війна в Україні як глобальний виклик демократії. URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/popov/647dcfc070743/>
11. Гіренко С. П., Котелюх М. О. Практика національного та військово-патріотичного виховання майбутніх поліцейських в умовах дії воєнного стану, 2023, С. 211-213.

12. Гладун В. В. Виховання патріотизму та національної гідності на уроках історії України. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені ВО Сухомлинського. Педагогічні науки*, 2017, (2), с. 144-149.
13. Грушевський М.С. Звичайна схема «руської» історії і спроба раціонального укладу історії східного слов'янства. *Український історичний журнал*. 2014. № 5. С. 199–208
14. Гуйван Н. Нормативно-правові акти України про національно-патріотичне виховання молоді та соціологія як засіб моніторингу його реалізації, 2018.
15. Дзюбенко І. Досвід громадянського виховання країн ЄС в Україні. *Український Педагогічний журнал*, 2018, (2), с. 16-21.
16. Для 95% громадян важливо, щоб Україна стала повноцінною демократією. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3575700-dla-95-gromadan-vazlivo-sob-ukraina-stala-povnocinnou-demokratieiu.html>
17. Докаленко, В. «Взаємодія між органами публічної влади та інститутами громадянського суспільства в Україні в умовах широкомасштабної війни.» 2022.
18. Захарченко В. І. Базові моделі економічних реформ: зарубіжний досвід використання. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*, 2018, (49), с. 5-16.
19. Захарченко П.П. Третій універсал Української Центральної Ради як акт проголошення державної незалежності України. *Право*. 2013. № 23. С. 112-118.
20. Іщенко А. Ю. Освіта і людський капітал як складники національної безпеки: досвід США та висновки для України. *Стратегічна панорама*, 2018, (1), с. 50-57.
21. Каменюк Ю. В. Психологічні умови формування патріотизму у структурі особистості в контексті сучасних гібридних війн. *Вісник Національного університету оборони України*, 2020, с. 63-71.
22. Коновалов А. Є. Історичні витоки та традиції української державності, 2019, с. 84-85.

23. Кононенко Н. «Легітимність влади: чинники детермінації у повоєнній Україні.» *Політичні дослідження/Political Studies: Український науковий журнал* 1 (5). 2023: с. 68-86.
24. Кормич А. І., Кормич А. І. Традиції конституціоналізму в українській правовій спадщині, 2018.
25. Корнієвський С. В. Підвищення ефективності кадрового потенціалу органів влади щодо реалізації заходів у сфері національно-патріотичного виховання молоді. *Аспекти публічного управління*, 2018, (6, № 9), с. 52-62.
26. Кравцов А. А. Національно-патріотичне виховання в країнах Далекого Сходу. *Вісник ХНПУ імені ГС Сковороди "Філософія"*, 2018, (50), с. 170-175.
27. Макарова О.В., Задерей В. М.. Демократія в умовах війни в Україні. Diss. НПУ імені МП Драгоманова, 2023.
28. Мануйлов Є. М., Калиновський Ю. Ю. Свобода слова як цінність демократичного державотворення: безпековий формат. *Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*, 2020, №3(46), с. 44-56.
29. Марцеляк, О. Історичне значення конституції України 1996 р. для вітчизняного державотворення. *Справедливий Закон—найвища суспільна мудрість*, 2021, с. 159.
30. Махначова Н.М. Реформування муніципальної публічної влади в Україні: концептуальний підхід. *Економіка та держава*. 2015. № 3. С. 74–77.
31. Мещеряков Е. В. Реалізація стратегії державотворення в умовах військового конфлікту: порівняльний аналіз, 2020.
32. Набок М. В. Дитиноцентризм—стрижневий вектор розвитку загальної середньої освіти України початку 21-го століття. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*, 2017, (3), с. 159-172.
33. Нагорна В. Національно-патріотичне виховання як складова правового статусу громадянина України (теоретико-правові аспекти). *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Юридичні науки*, №(1), 2018.

34. Наумова Т., Юрова О. Духовне та моральне виховання молоді засобами збереження національної спадщини нашого народу. *Наукові записки Малої академії наук України. Серія: Педагогічні науки*, 2018, (11), с. 224-231.
35. Олійник О. «Характеристика негативного впливу на демократію в Україні.» Підприємництво, господарство і право 8. 2019: с. 165-169.
36. Папп К. Л. Національно-патріотичне виховання: сучасний контекст, 2020, с. 130-132.
37. Пономарьов С. П. Забезпечення громадського порядку як основа національної безпеки України. Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України. Харків, 2018. С. 186-190.
38. Постригач Н. О. Провідні детермінанти розвитку системи освіти України в післявоєнний період, с. 170.
39. Приходько Г. І. Фізичне виховання як складова підготовки учнівської молоді до військової служби: Україна в другій половині XIX–на початку XX століття. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*, 2018, (155), с. 295-299.
40. Радченк, О., Іжа М. Громадська експертиза як форма суспільного контролю органів публічної влади в демократичній державі. *Актуальні проблеми державного управління*, 2018, (1), с. 19-23.
41. Радько П.Г. Новітня історіографія національних традицій українського державотворення : автореф. дис. ... д-ра іст. наук : 07.00.06 ; Нац. акад. наук України, Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського. Київ, 2013. 34 с.
42. Руслан Басенко, Геннадій Аванесян, Віталій Ільченко. Генеза інституційних форм прямої демократії в українській національній державно-правовій традиції. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 11. С. 186-190.
43. Сидоренко О. М. НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ. *Відповідальні редактори*, 2023, с. 268.

44. Смолій В. А. Новітній історичний досвід українського державотворення. *Вісник НАН України*, 2017, с. 15-18.
45. Худаєва С. А., Россіхін В. В., Аврунін О. Г. *Духовне життя українського козацтва*, 2019.
46. Чернега П. М., Пасічник Д. І. Національно-патріотичне виховання—основа генерації українця ХХІ століття. 2017, (2), 558-562.
47. Шевчук Г. Й. Патріотичне виховання студентської молоді в сучасних умовах розвитку українського суспільства. *Молодий вчений*, 2017, (1), с. 519-523.
48. Шевчук Г. Національно-патріотичне виховання молоді в умовах війни. *Наукові інновації та передові технології*, 2023, №5, с. 19.
49. Юрко Р. Вісник студентського наукового товариства «ВАТРА» Вінницького торговельно-економічного інституту ДТЕУ. Вінниця: Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ ДТЕУ, 2023. Вип.167. с. 83-90.
50. Юрко Р. Менеджмент ХХІ століття: сучасні моделі, стратегії, технології: зб. матеріалів Х Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, м. Вінниця, 06 жовтня 2023 р. Вінниця, 2023.